

Adaptacja do zmian klimatu
na gruncie Ramowej
Konwencji Narodów
Zjednoczonych w sprawie
zmian klimatu oraz jej
znaczenie w zakresie
kształtowania wewnętrznej
polityki klimatycznej UE

Emil Wróblewski,
IOŚ – PIB/KOBiZE

Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

www.klimada2.ios.gov.pl

Plan prezentacji

Adaptacja do zmian klimatu i jej miejsce w kontekście międzynarodowych wysiłków na rzecz ochrony klimatu

- dlaczego w ogóle musimy działać na rzecz adaptacji
- jak należy rozumieć adaptację
- adaptacja a negocjacje w ramach UNFCCC

Porozumienie Paryskie – nowy rozdział w kwestii adaptacji

- Globalny cel na rzecz adaptacji
- Mechanizmy w ramach Porozumienia stworzone do osiągnięcia celu adaptacyjnego
- Katowice Rulebook

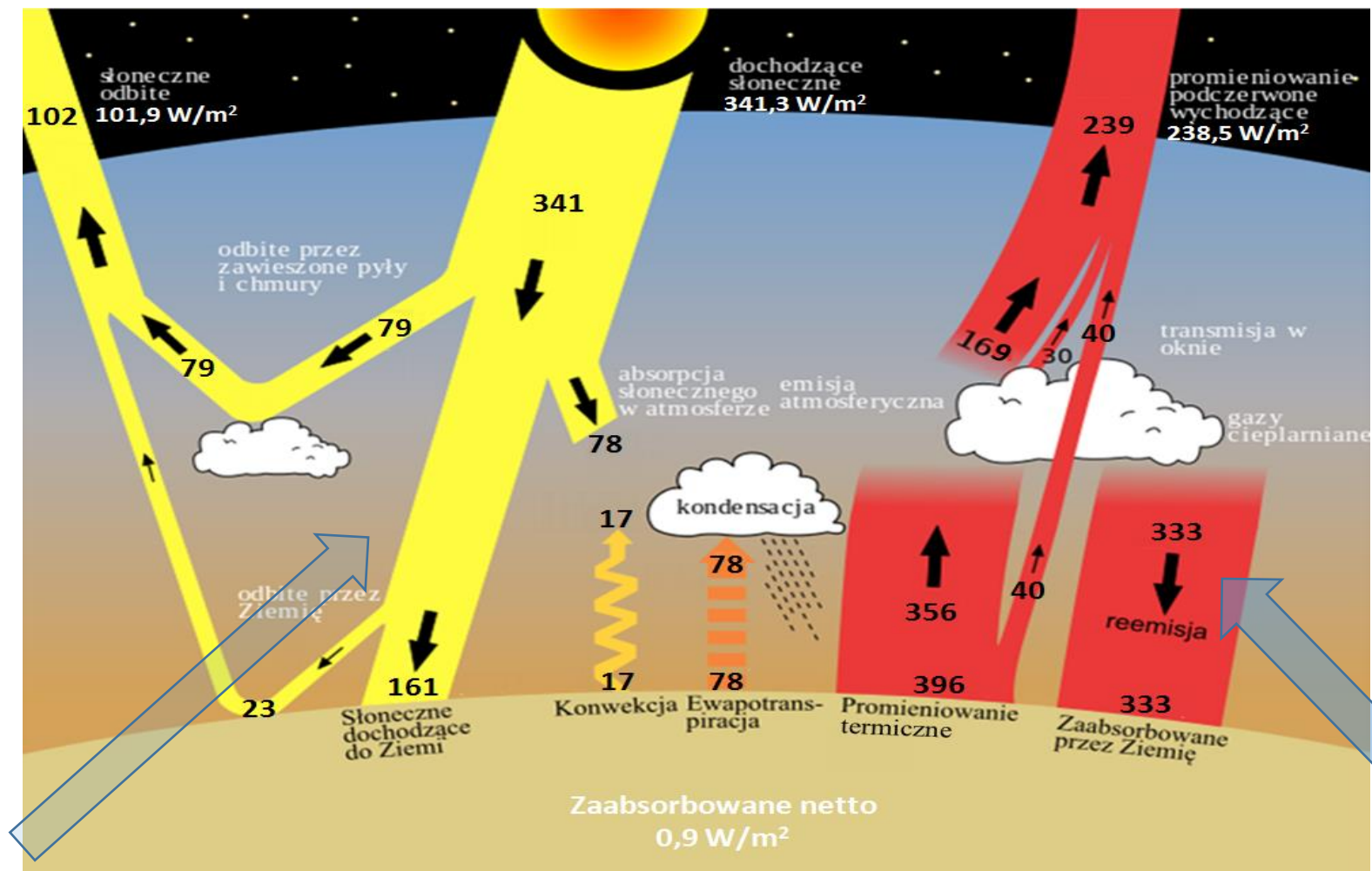
Adaptacja w Unii Europejskiej

- Zielona Księga
- Biała Księga
- Strategia adaptacyjna
- Europejski Zielony Ład

Adaptacja do zmian klimatu i jej miejsce w kontekście międzynarodowych wysiłków na rzecz ochrony klimatu

- Dlaczego w ogóle musimy działać na rzecz adaptacji?
- Jak należy rozumieć adaptację?
- Miejsce adaptacji w kontekście negocjacji w ramach UNFCCC.

Efekt cieplarniany

Promieniowanie krótkofalowe –
światło widzialne

Promieniowanie długofalowe –
podczerwień

Rys. źródło: <https://naukaoklimacie.pl>

Zmiany klimatu wg. V Raportu Międzyrządowego Panelu ds. Zmian Klimatu – 2014 (definicja naukowa)

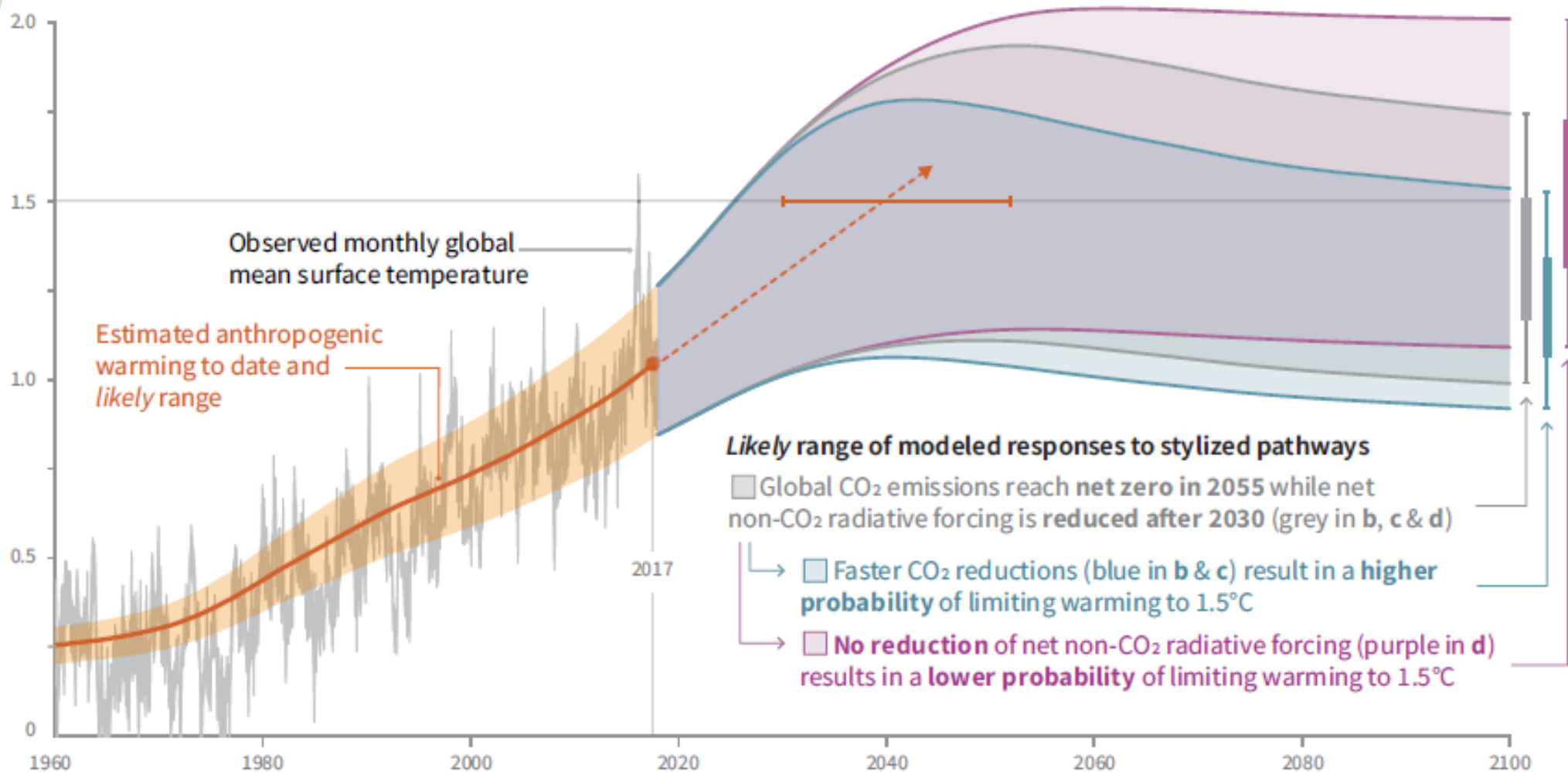
(...) takie zmiany stanu klimatu, które mogą zostać zidentyfikowane (w oparciu o statystyczne testy) na podstawie zmian cech lub zmienności ich właściwości w trakcie **długiego okresu – zazwyczaj dekad albo dłużej**

Zmiany klimatu mogą nastąpić w efekcie wewnętrznych procesów naturalnych albo przyczyn zewnętrznych – takich jak:

- zmiany cykli słonecznych
- erupcje wulkanów
- **antropogenicznych zmian składu atmosfery bądź użytkowania gleb**

Obserwowana globalna temperatura i model odpowiedzi na przyszłe antropogeniczne emisje

Źródło: Global Warming of 1,5st. C. An IPCC Special report on impacts of global warming (...), 2018

Zmiany klimatu – definicja legalna

Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu
(dalej Konwencja) - art. 1 ust. 2

„Zmiany klimatu oznaczają zmiany w klimacie spowodowane **pośrednio lub bezpośrednio działalnością człowieka**, która zmienia skład atmosfery ziemskiej i która jest odróżniana od naturalnej zmienności klimatu obserwowanej w porównywalnych okresach.”

Dz.U. 1996 nr 53 poz. 238 – uwaga przekład na jęz. polski nie ma charakteru wiążącego

Bezpośrednie skutki globalnego ocieplenia

Energia promieniowana słonecznego jest kumulowana między innymi w troposferze, a przede wszystkim w wodach oceanów, przyczyniając się do wzrostu średniej temperatury na całym globie. Tym samym, wszelkie oddziaływania, jakie wywołuje zmieniający się klimat są związane przyrostem energii, która krąży w troposferze.

Zwiększona energia w troposferze skutkuje:

- wzrostem średniej temperatury,
- zmniejszeniem pokrywy śnieżnej,
- wzrostem siły wiatrów,
- zmiana kierunków przemieszczania się mas powietrza,
- zmianą kierunków prądów oceanicznych,
- zmniejszeniem średniej ilości opadów,
- zwiększeniem opadów o charakterze nawalnym.

Negatywne skutki zmian klimatu

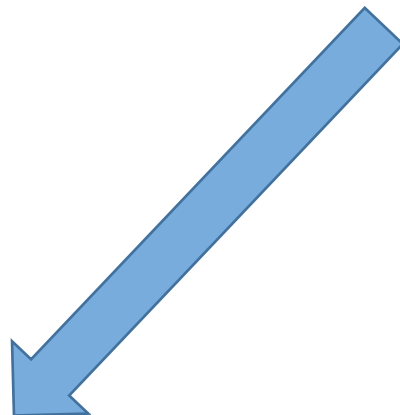
- Art.1 ust. 1 Konwencji

„**Negatywne skutki zmian klimatu** oznaczają zmiany w środowisku fizycznym lub biotach, spowodowane zmianami klimatu, które mają znaczący szkodliwy wpływ na skład, odporność lub wydajność naturalnych oraz zarządzanych przez człowieka ekosystemów bądź na funkcjonowanie systemów socjoekonomicznych albo na zdrowie i dobrobyt człowieka.”

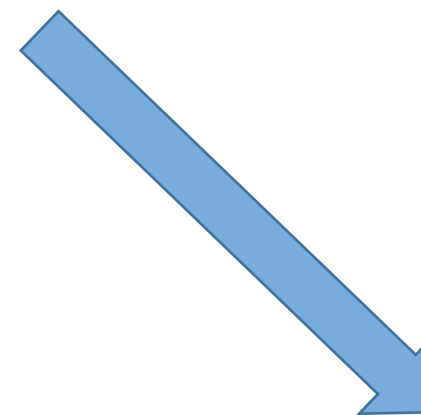
Podstawowe aktywności w związku z ociepleniem klimatu

art. 2 i 4 Konwencji

stabilizacja koncentracji gazów
cieplarnianych w atmosferze, na poziomie,
który zapobiegnie ingerencji
antropogenicznej w system klimatyczny

REDUKCJA GHG

umożliwienie naturalnej adaptacji
ekosystemów
Współpraca w przygotowaniu adaptacji do
zmian klimatu

DOSTOSOWANIE

Jak należy rozumieć adaptację?

III Raport IPCC (2001 r.) - *dostosowanie systemów naturalnych, społecznych, ekonomicznych do obecnych i przyszłych bodźców klimatycznych lub ich skutków w celu ograniczenia szkód i wykorzystania szans – pierwsza definicja naukowa*

Ewolucjonizm - forma doboru naturalnego, będącego jednocześnie procesem biologicznym, w trakcie którego dochodzi do zmian w budowie, strukturze i funkcji organizmów.

Czynnikiem wywołującym proces ewolucji są zmiany zachodzące w środowisku bytowym danego gatunku.

Antropogeniczne zmiany klimatu a możliwości adaptacyjne środowiska naturalnego

Niespotykana dotąd intensywność i szybkość zachodzących zmian w środowisku naturalnym to efekt gwałtownie zwiększającej się temperatury troposfery

Szybkość zmian środowiska jest zjawiskiem, na które długotrwały proces ewolucji naturalnej może nie znaleźć odpowiedzi.

Potencjał adaptacyjny systemów naturalnych i antropogenicznych do skutków zmian klimatu jest wprost proporcjonalny do ich zdolności dostosowawczych w czasie.

Fot.: Catlinseaviewsurvey

Adaptacja do zjawisk ekstremalnych – społeczność ludzka

Historycznie adaptacja w przypadku zjawisk atmosferycznych mających podłoże w naturalnych procesach klimatotwórczych dotyczyła przede wszystkim rozproszonych incydentów.

Nawet gdy przybierały one charakter ekstremalny, to nawiedzały różne regiony globu, miały odmienny charakter i miały miejsce niezwykle rzadko .

W efekcie lokalny i bardzo rzadki charakter sprawił, że wiedza i doświadczenie zdobywane przez społeczności w zakresie rozwiązań dostosowawczych jest zróżnicowana, a podejmowane działania charakteryzowały się odmiennym stopniem skuteczności.

Rodzaje adaptacji realizowanej przez człowieka

Zmienne podziału	Przykłady stosowanych określeń		
Cel	autonomiczna	←→	planowana
	spontaniczna	←→	celowana
	automatyczna	←→	intencjonalna
	naturalna	←→	programowa
	bierna	←→	aktywna, strategiczna
Czas reakcji	antycypacyjna	←→	następcza
	prewencyjna	←→	reakcyjna
	ex-ante	←→	ex-post
Horyzont czasowy oddziaływania i czas reakcji	krótkoterminowa	←→	długoterminowa
	taktyczna	←→	strategiczna
	natychmiastowa	←→	skumulowana
Zakres terytorialny	skupiona	←→	rozproszona
Funkcja/skutek	ochrona - dostosowanie się – wycofanie się zapobieganie - znoszenie - rozpowszechnianie - zmiana - przywracanie		
Forma	strukturalna - prawna - zinstytucjonalizowana - normatywna - finansowa - technologiczna		
Wydajność	koszt - efektywność - skuteczność - możliwość wdrożenia - kapitał		

Źródło: Odziaływanie, Adaptacja i Podatność - Wkład II Grupy Roboczej do Trzeciego Raportu IPCC, 2001

Przykłady podejść do adaptacji i praktycznych zastosowań

Podejście do adaptacji	Przykłady
techniczne	Wykorzystanie odpornych na suszę odmian roślin; Wzmocnienie infrastruktury;
informacyjne	Systemy wczesnego ostrzegania; Mapowanie wzrostu poziomu morza;
regulacyjne	Tworzenie przepisów prawa; Tworzenie standardów;
rynkowe/mechanizm finansowy	Finansowanie usług ekosystemowych; Subsydia; Ubezpieczenia;
behawioralne	Zastosowanie badań naukowych i nowej wiedzy do praktyk rolniczych przez edukację grup docelowych; Programy szkoleniowe;
planowanie użytkowania gruntów	Zarządzenie działami wodnymi i użytkowaniem gruntami; Plany zagospodarowania przestrzennego;
Oparte o ekosystemy	Odnowienia obszarów podmokłych; odbudowa plaż;

Źródło: Jia Li, Michael Mullan and Jennifer Helgeson - Improving the practice of economic analysis of climate change adaptation; [w:] Journal of Benefit-Cost Analysis, Special Issue: Perspectives on Implementing Benefit-Cost Analysis in Climate Assessment, 2014

Pierwszy Raport Międzyrządowego Panelu ds. Zmian Klimatu – 1990

Strategie dotyczące ograniczenia (emisji gazów cieplarnianych – dopisek autora) i adaptacji muszą być traktowane jako zintegrowany pakiet i powinny uzupełniać się wzajemnie w celu ograniczenia kosztów netto.

Strategie, które ograniczają emisje gazów cieplarnianych sprawiają, że łatwiej jest adaptować się do zmian klimatu.

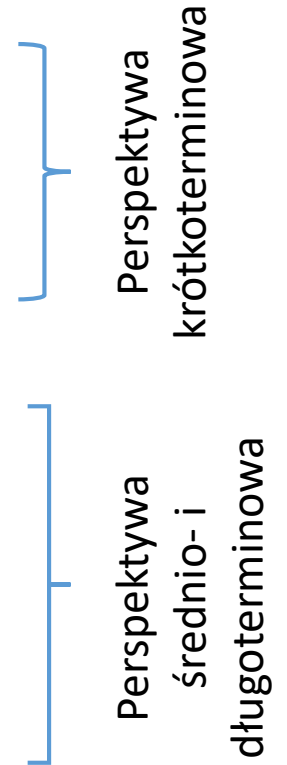
Mandat Berliński – COP 1 1995 r.

Proces adaptacji do zmian klimatu wymaga opracowania krótko, średnio i długoterminowych strategii, które powinny uwzględniać efektywność kosztową, skutki społeczno-gospodarcze i powinny być wdrażane w następujących po sobie fazach.

Faza I (planowanie) - studia nad możliwymi oddziaływaniami zmian klimatu, identyfikacja szczególnie narażonych państw i regionów, stworzenie strategii w zakresie adaptacji i odpowiedniego budowania potencjału.

Faza II (wdrożenie) narzędzi i środków mających za cel przygotowanie do adaptacji z uwzględnieniem dalszego budowania potencjału.

Faza III (wdrożenie) środków ułatwiających adekwatną adaptację włączając w to ubezpieczenia.

Okres stagnacji w kontekście adaptacji

Od 1994 r. do 2010 r. na forum Konwencji przeważają głosy, że radykalne działania redukcyjne pozwolą powstrzymać zmiany klimatyczne – co odpowiada ówczesnemu poziomowi wiedzy

W sprawie adaptacji głos zabierały niemal wyłącznie państwa, które posiadały relatywnie niskie emisje historyczne ale wykazywały się wysoką podatnością i niewielką odpornością na negatywne skutki zmian klimatu.

Przyczyny stagnacji:

- niski poziom wiedzy na temat wpływu zmian klimatu
- niski potencjał instytucjonalny
- brak stabilnego finansowania
- pierwsze krajowe komunikacje ukazują duży chaos organizacyjny, brak diagnoz zjawiska, priorytetów, scenariuszy adaptacyjnych

2010 – przełom w ramach Cancun Adaptation Framework – COP16

Po przeszło 15 latach starań **Strony Konwencji uznały równorzędność adaptacji i mitygacji.**

Zmiana podejścia znalazła odzwierciedlenie w treści decyzji 1/CP16

- priorytet dla planowania i wdrażania aktywności adaptacyjnych - projekty i programy działań określone w National Adaptation Programmes of Action
- oszacowanie w zakresie oddziaływania, wrażliwości oraz adaptacji, włączając oszacowanie zapotrzebowania na środki finansowe
- wzmocnienie instytucjonalnego potencjału
- budowanie odporności systemów społeczno-gospodarczych i systemów ekologicznych
- wzmocnienie strategii, dotyczących redukcji ryzyka związanego z katastrofami związanymi ze zmianami klimatu

Cancun Adaptation Framework – COP16 c.d.

- tworzenie narzędzi umożliwiających wzrost zrozumienia, koordynacji i kooperacji wysiedleń, migracji oraz przeprowadzek będących następstwem zmian klimatycznych
- badania i rozwój, demonstracja i wytwarzanie oraz transfer technologii, adaptacyjnych
- wzmocnienie danych, systemów informacji i wiedzy, rozwoju edukacji i publicznej świadomości
- poprawy badań dotyczących klimatu i systemowych obserwacji prowadzących do pozyskania danych o klimacie

CAF zainicjował proces wdrażania **krajowych planów adaptacji** prowadzący do identyfikacji średnich i długoterminowych potrzeb adaptacyjnych a następnie opracowania i wdrożenia strategii i programów adresujących zidentyfikowane potrzeby.

Wsparcie techniczne, merytoryczne oraz coworkingowe **Adaptation Committee**

Wsparcie finansowe – **Green Climate Fund**

Droga do Porozumienia Paryskiego

Lata 2012 – 2015 - okres intensywnych negocjacji, które można podzielić na następujące fazy:

- **faza koncepcyjna** – obejmująca wynik konferencji w Durbanie oraz negocjacje w Dausze COP18 w 2012 r.,
- **faza określania merytorycznej zawartości** – następująca po konferencji w Katarze i obejmująca Konferencje w Warszawie COP 19 oraz w Limie COP 20,
- **faza kształtowania się tekstu porozumienia** – rozpoczęta po zakończeniu konferencji w Warszawie i obejmująca konferencję w Limie oraz miesiące po jej zakończeniu,
- **faza podejmowania decyzji o nowym porozumieniu** – rozpoczęta po konferencji w Limie, zwieńczona przyjęciem Porozumienia Paryskiego na COP 21 w Paryżu.

Kluczowe okresy w kształtowaniu się polityki adaptacyjnej 1994 - 2015

1. Natury poznawczo – opisowej:

- podjęcie metodycznych obserwacji w zakresie wpływu zmian klimatycznych, ustalenia kogo i czego dotyczą te zmiany;
- poszukiwanie naukowego uzasadnienia dla działań adaptacyjnych;
- oszacowanie podatności;
- ocena ryzyka;
- ustalenie czy możliwe jest podjęcie działań adaptacyjnych.

2. Budowanie potencjału, dzielenie się doświadczeniami:

- określenie najpilniejszych potrzeb,
- Implementacja miękkich działań adaptacyjnych,
- dzielenie się dobrymi praktykami,

3. Zaczątki kreowania polityk, kształtowanie ram prawnych:

- określenie wytycznych, strategii implementacyjnych,
- tworzenie mechanizmów wsparcia finansowego i technicznego,
- wdrażanie działań adaptacyjnych,
- praca nad wzmocnieniem potencjału adaptacyjnego

Porozumienie Paryskie – COP 21 - 2015 r.

Publikacja w 2014 r. V Raportu IPCC, poprzedzonego wkładami II Grupy Roboczej IPCC – adaptacyjnej i III GR mitygacyjnej

„Decyzje z zakresu mitygacji i adaptacji podjęte w najbliższym okresie będą wpływać na ryzyka związane ze zmianami klimatu przez XXI wiek – (wysoki stopień pewności).”

„(...) ograniczenie zmian klimatu może zredukować skalę adaptacji, która mogłaby być wymagana.”

Kluczowe było powołanie w 2012 r. (COP18) Structured Expert Dialogue – czyli grupy eksperckiej pracującej na styku IPCC i negocjatorów UNFCCC, co pomogło w znacznym stopniu oprzeć tekst PA o aktualne osiągnięcia naukowe w zakresie zmian klimatu.

Porozumienie Paryskie – nowy rozdział w kwestii adaptacji

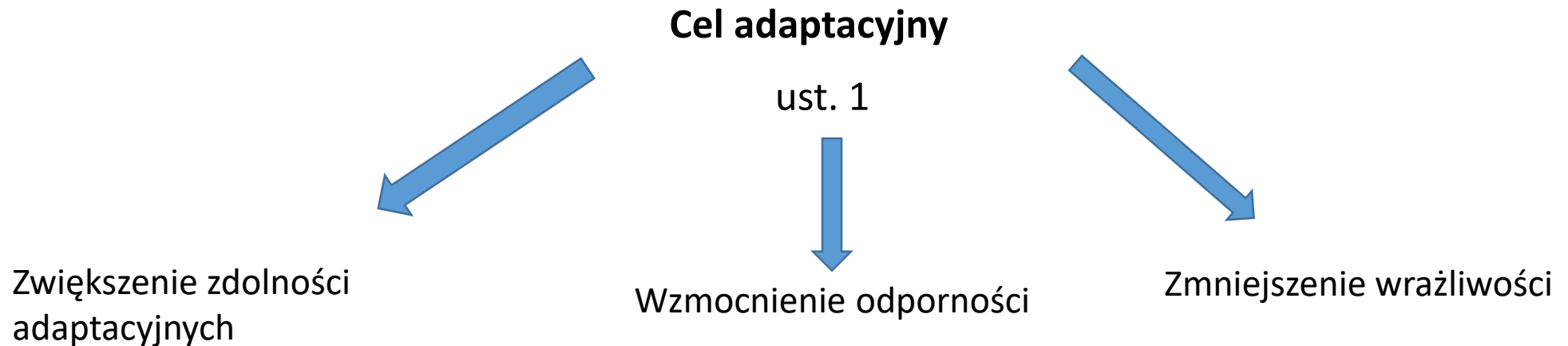
- Globalny cel na rzecz adaptacji
- Mechanizmy w ramach Porozumienia stworzone do osiągnięcia celu adaptacyjnego
- Katowice Rulebook

Mechanizmy Porozumienia Paryskiego na rzecz adaptacji

Globalny Cel na rzecz adaptacji: art. 2.2 (jako jeden z trzech celów Porozumienia)

- zwiększenie zdolności do adaptacji do negatywnych skutków zmian klimatu oraz wspieranie odporności na zmiany klimatu i rozwoju związanego z niską emisją gazów cieplarnianych w sposób niezagrażający produkcji żywności;

Operacjonalizacja w art. 7

Mechanizmy realizacji celu adaptacyjnego art. 7 Porozumienia

- międzynarodowa współpraca (ust. 7)
- planowanie i wdrażanie adaptacji (ust. 9)
- raportowanie (ust. 10-12)

Ostatecznie wyniki działań adaptacyjnych zebrane w raportach, następnie komunikowane przez Strony i podlegające zapisowi w publicznym rejestrze, stanowić mają „wsad” do rozważań podejmowanych cyklicznie w ramach Globalnego przeglądu.

Język użyty do skonstruowania norm w powyższych ustępach wskazuje na ich wiążący charakter – „**should**”.

Międzynarodowa współpraca – ust. 7

- a)** dzielenia się informacjami, dobrymi praktykami, doświadczeniami i wnioskami na przyszłość (...),
- b)** wzmocnienia rozwiązań instytucjonalnych, w tym rozwiązań w ramach Konwencji (...),
- c)** wzmocnienia wiedzy naukowej dotyczącej klimatu, w tym badań, systematycznych obserwacji systemu klimatycznego i systemów wczesnego ostrzegania (...),
- d)** udzielania pomocy Stronom będącym państwami rozwijającymi się w identyfikacji skutecznych praktyk adaptacyjnych, potrzeb w zakresie adaptacji, priorytetów, udzielonego i otrzymanego wsparcia dla działań i wysiłków adaptacyjnych oraz wyzwań i luk, w sposób zachęcający do stosowania dobrych praktyk,
- e)** poprawy efektywności i trwałości działań adaptacyjnych.

Planowanie i wdrażanie adaptacji - ust. 9

Procesy planowania adaptacji i ich wdrażania powinny obejmować:

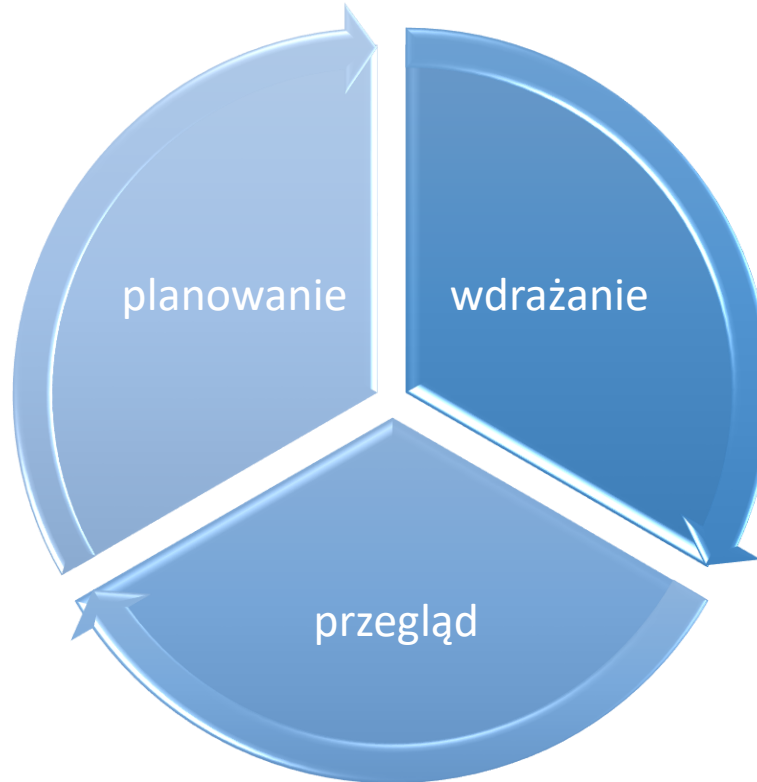
- a) realizację działań, przedsięwzięć lub wysiłków adaptacyjnych,
- b) proces formułowania i wdrażania krajowych planów adaptacji,
- c) ocenę skutków zmian klimatu i narażenia na nie, mając na względzie określenie działań ustalanych na poziomie krajowym, z uwzględnieniem narażonych osób, miejsc i ekosystemów,
- d) monitoring i ocenę planów, polityk, programów i działań adaptacyjnych oraz uczenie się na ich podstawie, oraz
- e) budowanie odporności systemów społeczno-gospodarczych i ekologicznych, między innymi poprzez dywersyfikację gospodarczą i zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi.

Raportowanie - ust. 10-12

- Porozumienie dopuszcza dużą dowolność w zakresie formy i zawartości jaką mają dostarczyć komunikacje.
- Zakres raportu obejmować może priorytety, potrzeby w zakresie wdrażania i wsparcia, plany i działania z zastrzeżeniem, że nie może to generować dodatkowych obciążeń dla państw rozwijających się.
- W celu odczytania roli jaką Porozumienie Paryskie przypisuje raportowaniu należy przedmiotowy ustęp odczytywać łącznie z ust. 14, który nadaje szczególnej roli komunikacji o adaptacji, jako wsadowi do globalnego przeglądu.

Paryski cykl zwiększania poziomu ambicji art. 14

Wspólne ramy czasowe
NDC – mitygacją
Komunikacja o adaptacji
Komunikacja ex-ante o
finansowaniu

Współpraca przy wdrażaniu
Ramowy program na rzecz
wzmoczonej jasności i
przejrzystości raportowania

Ramowy program na rzecz wzmoczonej jasności i przejrzystości przeglądu
Globalny przegląd
Współpraca przy osiągnięciu zgodności
Zwiększanie ambicji w celu dostosowania się do aktualnych potrzeb

Katowice Rulebook – krajowe komunikacje dot. adaptacji

- wewnętrzne warunki panujące w kraju, przygotowanie instytucjonalne oraz ramy prawne,
- oddziaływanie klimatu na kraj, ryzyka i podatności,
- krajowe priorytety, strategie, plany cele i działania w zakresie adaptacji,
- zakres potrzeb dotyczących wdrożenia działań w przypadku państw rozwijających się,
- wdrażanie działań adaptacyjnych i planów obejmujące:
 - i. postępy i osiągnięte rezultaty,
 - ii. wysiłki adaptacyjne państw rozwijających się,
 - iii. współpraca na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym w zakresie wzmocnienia adaptacji,
 - iv. bariery, wyzwania i luki związane z wdrażaniem adaptacji,
 - v. dobre praktyki, wyniesione lekcje, przydatne informacje,
 - vi. monitorowanie i ewaluacja,

Katowice Rulebook cd.

- plany aktywności adaptacyjnej lub plany dywersyfikacji ekonomicznej, włączając skutkujące wspólnymi korzyściami w zakresie mitygacji,
- informacje o tym, jak działania adaptacyjne wnoszą dodatkowy wkład do innych międzynarodowych porozumień ramowych lub konwencji,
- jeśli jest to wskazane informacje o działaniach adaptacyjnych na rzecz równouprawnienia, zachowania tradycji, wiedzy ludności rdzennej, a także systemów wiedzy lokalnej związanej z adaptacją

Adaptacja w Unii Europejskiej

- Zielona Księga
- Biała Księga
- Strategia adaptacyjna
- Europejski Zielony Ład

Załączki polityki adaptacyjnej w UE

- Od czasu przekazania kompetencji środowiskowych na poziom UE w ramach Jednolitego Aktu Europejskiego (1986 r.) - agenda środowiskowa w zakresie zmian klimatu była zdominowana przez działania na rzecz redukcji emisji gazów cieplarnianych
- Prekursorami dostosowywania się do zmian klimatu były samorządy regionów, na terenie których ekspozycja na negatywne oddziaływania klimatu była wysoka
- Samorządy państw znajdujących się w regionie nawiedzonym przez zjawiska wywołane zmianami klimatu nawiązywały współpracę albo działały na własną rękę
- Państwa Członkowskie opracowywały własne strategie zarządzania ryzykiem katastrof
- Interwencje KE miały wyłącznie charakter ad hoc w odpowiedzi na zdarzenia katastroficzne

Dlaczego adaptacja w UE nie jest regulowana w formie prawa wtórnego?

- Powodem znikomej koordynacji na poziomie Unijnym polityki adaptacyjnej jest **brak kompetencji Unii Europejskiej do kreowania jej w wiążący dla państw członkowskich sposób**
- Obecne ramy prawne kształtujące ustrój instytucjonalny i kompetencyjny w Unii Europejskiej nie przewidują podstaw prawnych do przyjęcia przez Komisję legislacji adresującej temat adaptacji szerzej niż w zakresie polityki środowiskowej.
- Podstawą prawną, którą Unia Europejska może kierować się w sprawach związanych ze zmianami klimatu jest **artykuł 191 TFUE**
- ust. 1 określa cele polityki UE w zakresie środowiska:
 - i) zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska, ii) ochrona zdrowia ludzkiego, iii) ostrożne i racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych oraz iv) promowanie na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów w dziedzinie środowiska, a w szczególności zwalczania zmian klimatu.

Postanowienia traktatowe cd. TFUE i TUE

art. 4 ust. 2 lit e - w zakresie środowiska kompetencje podzielone między Unią a państwami członkowskimi

art. 2 ust. 2 gwarantujący państwu członkowskiemu możliwość samodzielnej interwencji legislacyjnej w określonej dziedzinie, w przypadku dzielenia kompetencji z Unią, gdy ta nie wykona swojej kompetencji albo postanowiła zaprzestać jej wykonywania.

art. 5 ust. 3 TUE

Zasada pomocniczości, ogranicza ona możliwość interwencji przez Unię do sytuacji, kiedy cele zamierzonego działania nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym oraz lokalnym, i jeśli ze względu na rozmiary lub skutki proponowanego działania możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie Unii.

Wymusza to konieczność przedstawienia przez Komisję Europejską **uzasadnienia dla podejmowanej interwencji prawnej i wykazania, że będzie ona generowała większe korzyści**, niż gdyby była realizowana samodzielnie przez państwa członkowskie.

Zielona Księga – Adaptacja do Zmian Klimatycznych w Europie warianty działań na szczeblu UE - czerwiec 2007

Przyczynkiem do powstania Zielonej Księgi były:

- Wyniki badań EEA rozpoczęte w 2002 nad skutkami zmian klimatu wskazały na ich wpływ na następujące sektory: gospodarka wodna, rolnictwo i leśnictwo, rybołówstwo, transport, wytwarzanie energii, turystyka, zdrowie publiczne oraz ubezpieczenia, zdaniem EEA ucierpieć miała też różnorodność biologiczna
- Powódź w Europie Środkowej w 2002 r. i wysokie straty państw doświadczonych przez katastrofę; rok później fala upałów
- Obserwacje na poziomie KE negatywnego wpływu nieskoordynowanej polityki adaptacyjnej poszczególnych państw
- Przystąpienie KE do grup roboczych funkcjonujących w ramach II Europejskiego Programu Zmian Klimatu w 2005 r. pozwoliło urzędnikom KE na bezpośrednie zapoznanie się z problemami państw oraz pozyskanie wiedzy od osób zaangażowanych

Cztery Filary przyszłych działań UE dot. adaptacji

Filar pierwszy – wczesne działania polegające na wprowadzaniu adaptacji do głównego nurtu działalności unijnej (mainstreaming):

- w trakcie opracowywania i modyfikacji planowanych rozwiązań legislacyjnych i politycznych
- w istniejących programach finansowania opartych na funkcjonujących w Unii Funduszach
- opracowanie nowych rozwiązań politycznych

Dzięki prawodawstwu ramowemu, możliwe było wprowadzenie zagadnień adaptacyjnych aż do 10 kluczowych obszarów dzięki inicjatywie legislacyjnej KE:

- i) rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, ii) przemysłu i usług, iii) wytwarzania energii, iv) transportu, v) zdrowia publicznego, vi) zasobów wodnych,
- vii) rybołówstwa i gospodarki morskiej, viii) ekosystemów i różnorodności biologicznej, ix) innych zasobów naturalnych, x) innych przekrojowych zagadnień.

Filar drugi

Uwzględnienie adaptacji w działaniach zewnętrznych UE

Komisja zaproponowała rozszerzenie pozafinansowych form wsparcia państw rozwijających się poprzez nawiązanie dialogu i partnerstwa w zakresie adaptacji do zmian klimatu.

We wspólnej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa UE Komisja dostrzegła ważny instrument zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich, w kontekście przygranicznych sporów i napięć dotyczących dostępu do zasobów naturalnych ograniczonych w wyniku zmian klimatycznych albo konfliktów związanych z katastrofami naturalnymi.

Przeznaczona została kwota 50 mln EUR na okres 2007 – 2010 na działania związane z dialogiem oraz wsparcie krajów rozwijających się poprzez ukierunkowane działania łagodzące i adaptacyjne obejmujące konkretne projekty pilotażowe w podstawowych politykach sektorowych.

Filar trzeci

Zmniejszenie poziomu niepewności poprzez rozszerzenie bazy naukowej za pomocą zintegrowanych badań naukowych nad klimatem

Chcąc zapewnić właściwy postęp badań naukowych przewidziano w 7 Programie Ramowym duży nacisk na zmiany klimatyczne, zarówno pod względem możliwości prognozowania, modelowania, jak i strategii adaptacyjnych.

Filar czwarty

Zaangażowanie europejskiego społeczeństwa, przedsiębiorstw i sektora publicznego w przygotowanie skoordynowanych i wszechstronnych strategii adaptacyjnych.

W celu osiągnięcia skoordynowanych strategii w zakresie działań restrukturyzacyjnych Komisja wskazała na potrzebę powołania w ramach ECCP **Europejskiego Zespołu Doradczego ds. Adaptacji do Zmian Klimatycznych**, który powinien działać jako jedna z grup ekspertów przy Komisji i składać się z reprezentatywnych decydentów, wiodących naukowców i przedstawicieli organizacji społecznych.

Adaptacja może spowodować znaczną restrukturyzację w niektórych sektorach gospodarki, które są szczególnie narażone na skutki zmian klimatycznych, np. porty, infrastruktura przemysłowa i miasta na obszarach przybrzeżnych, terenach zalewowych i w górach lub są całkowicie uzależnione od warunków pogodowych, np. w rolnictwie, leśnictwie, sektorze energii odnawialnej, sektorze wodnym, rybołówstwie i turystyce.

Otwarta metoda koordynacji

Otwarta metoda koordynacji – instrument wprowadzony Strategią Lizbońską w marcu 2000 r., który ma na celu poprawę koordynacji istniejących procesów na wszystkich szczeblach przez wzmocnioną rolę Rady Europejskiej w zakresie wytycznych i koordynacji dla zapewnienia spójnych kierunków strategicznych i efektywnego monitorowania postępu.

Opiera się przede wszystkim na: i) wspólnym identyfikowaniu i definiowaniu celów (przyjmowanych przez Radę), ii) wspólnym ustalaniu narzędzi oceny (statystyki, wskaźniki, wytyczne), iii) analizie porównawczej w zakresie wyników krajów UE i wymianie najlepszych praktyk (nadzorowanych przez Komisję)

Biała Księga, Adaptacja do zmian klimatu: europejskie ramy działania – kwiecień 2009

Ustanowienie celu ram unijnych na rzecz adaptacji, tj.:

„ (...)osiągnięcie w UE takiej zdolności adaptacji, by mogła ona stawić czoła skutkom zmian klimatu”

jednocześnie Komisja zapewnia, że:

„ramy będą zgodne z zasadą pomocniczości i będą uwzględniać ogólne cele UE dotyczące zrównoważonego rozwoju”

Komisja Europejska zaproponowała wdrożenie łącznie 33 działań w ramach czterech grup aktywności:

- 1) tworzenie trwałych podstaw wiedzy na temat oddziaływania i skutków zmian klimatu w UE;
- 2) włączenie adaptacji do kluczowych dziedzin politycznych UE;
- 3) stosowanie kombinacji instrumentów politycznych (instrumenty rynkowe, wytyczne, partnerstwo publiczno-prywatne) celem zapewnienia skutecznej realizacji procesu adaptacji oraz
- 4) nasilenie międzynarodowej współpracy w zakresie adaptacji.

Efekty wdrażania Białej Księgi

- W pierwszej grupie działań ustanowiono system wymiany informacji - informatyczne narzędzie i baza danych na temat oddziaływania zmian klimatu, wrażliwości na te zmiany oraz na temat najlepszych praktyk w zakresie adaptacji, co dało początek SEIS (Shared Environmental Information System) zarządzanego przez EEA.
- Najbardziej widocznym efektem realizacji założeń Białej Księgi było stopniowe włączanie przez Komisję adaptacji do ramowych polityk sektorowych Unii:
 - wody morskie, leśnictwo, transport, wody śródlądowe, różnorodność biologiczna oraz migracja i mobilność
- Grupa trzecia - Komisja zaleciła aby w ciągu najbliższych lat poszczególne sektory opracowały strategie i szacunki dotyczące kosztów środków adaptacyjnych, tak by mogły one zostać uwzględnione w przyszłych decyzjach finansowych

Strategia UE w zakresie przystosowania do zmian klimatu – kwiecień 2013

Celem Strategii jest ustanowienie Europy bardziej odpornej na zmianę klimatu – zwiększenie gotowości i zdolności do reagowania na skutki zmiany klimatu na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym, opracowanie spójnego podejścia i poprawę koordynacji.

Trzecia iteracja polityki adaptacyjnej oparta została o dwa filary:

- Wypracowanie wspólnego podejścia do krajowych strategii adaptacyjnych oraz planów zarządzania zagrożeniami
- Kontynuacja procesu „mainstreamingu” adaptacji do kluczowych polityk UE

Filar koordynacja strategii adaptacyjnych

- Pozytywne rezultaty projektów pilotażowych, takich jak „Strategie adaptacyjne dla miast europejskich” czy wdrożonych planów adaptacji przez niektóre państwa.
- Brak koordynacji w przygotowywaniu krajowych planów adaptacji na poziomie regionów wykraczających poza granice jednego państwa
- Pozbawienie wpływu lokalnych samorządów na finalny kształt mechanizmów dostosowania do adaptacji na poziomie krajowym.

Dzięki publikacji Strategii w 2013 r. możliwe było uwzględnienie jej priorytetów w długoletnich ramach finansowych 2014-2020

- Postanowienia Rozporządzenia 1303/2013 r. zobowiązały Państwa Członkowskie do uwzględnienia adaptacji w umowach partnerstwa i programach umożliwiającym wdrażanie mechanizmów pomocowych. Jednocześnie dało możliwość włączenia adaptacji do Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych UE
- Środki przeznaczone na działania związane z klimatem w ramach perspektywy finansowej do 2020 r. to 20% całego budżetu.

Działania w ramach koordynacji strategii adaptacyjnych

- Działanie 1: Zachęcenie wszystkich państw członkowskich do przyjęcia wszechstronnych strategii przystosowawczych.
- Działanie 2: Zapewnienie finansowania w ramach LIFE w celu wspierania tworzenia potencjału oraz przyspieszenia tempa działań przystosowawczych w Europie (2013-2020).
- Działanie 3: Uwzględnienie kwestii przystosowania w ramach Porozumienia Burmistrzów (2013/2014).

Filar mainstreaming

- Działanie 6: Ułatwienie uodpornienia wspólnej polityki rolnej (WPR), polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa na zmianę klimatu.
- Działanie 7: Zapewnienie bardziej odpornej infrastruktury.
- Działanie 8: Promowanie ubezpieczeń i innych produktów finansowych w celu zapewnienia inwestycji i decyzji handlowych odpornych na zmianę klimatu.

Działania wspierające

Skuteczność realizacji działań przewidzianych w obu filarach uzależniona została od posiadanego poziomu wiedzy w zakresie kwestii związanych ze zmianami klimatu i sposobami przystosowywania się do nich na szczeblu decyzyjnym.

W tym celu Strategia przewiduje dalsze wspieranie badań naukowych i innowacji w ramach Programu „Horizon 2020”. Baza wiedzy to także podstawa do rozwoju innowacji technologicznych w zakresie przystosowywania się do zmian klimatu.

Przewidziane działania w obszarze wsparcia rozwoju wiedzy to:

Działanie 4: Uzupełnienie braków w wiedzy.

Działanie 5: Dalszy rozwój Climate-ADAPT jako „punktu kompleksowej obsługi” dla informacji o przystosowaniu do zmiany klimatu w Europie.

Podłoże polityczne Europejskiego Zielonego Ładu

- 2014** – Piąty Raport IPCC – mitygacja i adaptacja to komplementarne strategie walki ze zmianami klimatu; potrzebne są istotne działania mitygacyjne aby powstrzymać wzrost średniej temperatury istotnie poniżej 2 st. C
- 2015** – Porozumienie Paryskie – globalny cel w zakresie mitygacji oraz adaptacji
- 2018** – Specjalne Sprawozdanie IPCC na temat wpływu globalnego ocieplenia o 1,5 st. C chcąc ograniczyć wzrost temperatury do 1,5°C, do około 2050 r. w skali światowej trzeba osiągnąć neutralność pod względem emisji CO₂, a w późniejszych latach tego stulecia – neutralność pod względem emisji wszystkich innych gazów cieplarnianych
- 2018** – Komunikat KE „Czysta planeta dla wszystkich: Europejska długoterminowa wizja strategiczna dobrze prosperującej, nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki” - strategia określająca długoterminowy cel UE dotyczący osiągnięcia neutralności klimatycznej
- 2019** – Rezolucja Parlamentu - W sprawie zmiany klimatu – europejska, długofalowa i zgodna z porozumieniem paryskim wizja strategiczna na rzecz dobrze prosperującej, nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki
- 2019** – Rezolucje Parlamentu Europejskiego i) w sprawie konferencji ONZ dotyczącej zmiany klimatu 2019 w Madrycie; ii) w sprawie alarmującej sytuacji klimatycznej i środowiskowej
- 2019** – Program Polityczny Ursuli von der Leyen – Chcę Europy, która mierzy wyżej, stając się pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu

Europejski Zielony Ład – grudzień 2019

Główny cel - transformacja gospodarki unijnej w kierunku neutralności klimatycznej do 2050 r.

Komisja składa deklarację przyjęcia nowej i bardziej ambitnej strategii UE w zakresie przystosowania się do zmian klimatu – zgodnie z mapą drogową miało się to stać na przełomie 2020/2021

Konsultacje on-line od 14 maja do 20 sierpnia 2020 (poglądy i rekomendacje)

Kluczowe działania adaptacyjne - wzmacnianie odporności na zmianę klimatu, zapobieganie i gotowość

Równolegle w zakresie dostosowania do zmian klimatu Komisja wskazuje w Komunikacie na **kluczową funkcję ekosystemów**, które zapewniają usługi pozwalające łagodzić ryzyko klęsk żywiołowych, ograniczające występowanie szkodników i chorób oraz przyczyniające się do regulacji klimatu – usługi ekosystemowe

Europejskie prawo o klimacie

projekt Rozporządzenia PE i Rady ustanawiającego ramy na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1999 COM(2020) 80 final

Cel wniosku

- uzupełnienie ram politycznych poprzez wyznaczenie długoterminowego kierunku działań
- zapisanie w prawie UE celu polegającego na osiągnięciu neutralności klimatycznej do 2050 r.
- intensyfikacja działań adaptacyjnych

Cel adaptacyjny

- Art. 1.– ustanowienie ram służących osiągnięciu postępów w realizacji globalnego celu w zakresie adaptacji ustanowionego w art. 7 Porozumienia Paryskiego.

Europejskie prawo o klimacie – c.d.

Ramy adaptacyjne

Mechanizm zapewniający ciągłe postępy w zwiększaniu zdolności przystosowawczych, wzmacnianiu odporności i zmniejszaniu wrażliwości na zmianę klimatu (art. 4 ust. 1)

Mechanizm nadzoru i oceny postępów na poziomie unijnym oraz na poziomie państw członkowskich sprawowanego przez Komisję (art. 5 ust. 1b)

Mechanizm zwiększania zdolności przystosowawczych

Państwa członkowskie są zobowiązane do opracowania i wdrażania strategii i planów adaptacyjnych, które obejmują kompleksowe ramy zarządzania ryzykiem, w oparciu o solidne scenariusze odniesienia dotyczące klimatu i wrażliwości oraz oceny postępów (art. 4 ust. 2).

Mechanizm nadzoru – poziom unijny

Zakłada ocenę do 20 września 2023 r., a następnie raz na pięć lat:

- zbiorowych postępów przez wszystkie państwa członkowskie w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu oraz
- ocenę adekwatności środków unijnych w celu zapewnienia postępów w zakresie przystosowania (art. 5 ust. 1 lit. b oraz ust. 2 lit. b).

Jeżeli po przeprowadzeniu powyższych ocen Komisja stwierdzi, że środki unijne są nieadekwatne w zakresie przystosowania lub że postępy w zakresie przystosowania się do zmian klimatu są niewystarczające, Komisja będzie uprawniana do wprowadzenia środków zgodnych z Traktatami.

Mechanizm nadzoru – poziom krajowy

Zakłada ocenę do 20 września 2023 r., a następnie raz na pięć lat:
adekwatności odpowiednich środków krajowych w celu zapewnienia postępów
w zakresie przystosowania.

W przypadku stwierdzenia nieadekwatności Komisja będzie uprawniona do
wydania zaleceń (art. 6 ust. 1 lit b oraz ust. 2).

Zalecenia powinny uzupełniać się z najbardziej aktualnymi zaleceniami dla
poszczególnych państw wydawanymi w ramach europejskiego semestru (art. 6
ust. 3 lit c).

Podstawy oceny

Komisja opiera swoją ocenę co najmniej na:

- a) informacjach przedłożonych i zgłoszonych przez państwo członkowskie
- b) sprawozdaniach Europejskiej Agencji Środowiska (EEA);
- c) statystykach i danych europejskich, w tym danych na temat strat wynikających z niekorzystnych skutków klimatycznych; oraz
- d) najlepszych dostępnych dowodach naukowych, w tym najnowszych sprawozdaniach IPCC; oraz
- e) wszelkich dodatkowych informacjach na temat zrównoważonych środowiskowo inwestycji Unii i państw członkowskich

W pracach nad oceną pomaga Komisji EEA.

Jak istotnie COVID-19 pokrzyżuje plany Komisji ?

Dziękuję za uwagę

Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

www.klimada2.ios.gov.pl

